

„ZNAKI WŁASNOŚCIOWE KSIĄŻKI JAKO
DZIEDZICTWO KULTURY KSIĄŻKI”.
XIII MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA BIBLIOLOGICZNA
ZORGANIZOWANA W WILNIE
W DNIACH 18–19 WRZEŚNIA 2003

Instytut Komunikacji, Książki i Dokumentacji Uniwersytetu Wileńskiego oraz Biblioteka Uniwersytetu zorganizowały w dniach 18–19 września 2003 r. XIII Międzynarodową Konferencję Bibliologiczną na temat ekslibrisu (znaku własnościowego książki) jako dziedzictwa kultury książki. Miejszem konferencji była reprezentacyjna sala Smuglewicza, znajdująca się na terenie Biblioteki Uniwersytetu. Konferencji tradycyjnie przewodniczył profesor Domas Kaunas – dyrektor Instytutu Komunikacji. Uczestnicy konferencji przyjechali z Litwy, Łotwy, Estonii, Rosji, Polski i Stanów Zjednoczonych. Polską grupę reprezentowali: prof. Janusz Dunin z Uniwersytetu w Łodzi, prof. Krzysztof Migoń z Uniwersytetu Wrocławskiego, dr Barbara Szornel-Dąbrowska z Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, mgr Jacek Latorucki z Uniwersytetu Łódzkiego.

Bardzo interesująca była tematyka referatów, która w swej treści zawsze nawiązywała do ekslibrisu i jego znaczenia dla kultury. Programowo referaty zgromadzone zostały w czterech blokach tematycznych:

- Teoria i metodologia badań znaków własnościowych książki.
- Typologia znaku własnościowego książki.
- Kulturowa tożsamość ekslibrisu.
- Kolekcjonerzy i kolekcje ekslibrisów.

Obrady sekcji ostatniego z wymienionych bloków tematycznych przypadły w drugim dniu konferencji poza Wilnem w miejscowości Szawle, położonej w centralnej części Litwy, dokąd uczestników przewieziono autobusem. Miejszem obrad był budynek biblioteki uniwersytetu, który powstał na bazie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szawlach. Wśród przedstawionych referatów na szczególną uwagę zasługują wystąpienia uczestników z pierwszej grupy tematycznej. Należą do nich referaty prof. Domasa Kaunasa pt. *Teoria i metodo-*

logia badań znaków własnościowych książki, w którym autor omówił dotychczasowy stan wiedzy w tym zakresie, a także wskazał na stopień zaawansowania badań w krajach ościennych, w tym także w Polsce. Podobne rozważania nad znakiem własnościowym książki przeprowadziła prof. Aušra Novickienė z Uniwersytetu Wileńskiego, która swoje wystąpienie poświęciła specyfice ekslibrisu w świetle badań źródłoznawczych. Inne referaty dotyczyły znaku własnościowego książki jako wyznacznika bibliofilskiej wartości książki czy też współczesnego ekslibrisu litewskiego jako jednej z form komunikacji.

W chwili obecnej zainteresowanie książką na Litwie jest coraz większe. Po okresie transformacji i odzyskaniu przez Litwę niepodległości książka, zwłaszcza jej litewska historia, cieszą się zainteresowaniem społecznym, a źródłem podobnych postaw są dobre relacje między Uniwersytetem Wileńskim a społeczeństwem. Działalność uczelni jest stale obecna w miejscowych mediach, a zatem istnieje informacja o kierunku działalności naukowej, czy też zagadnieniach związanych profesjonalnie z ekslibrisem. Świadczą o tym również tematy pozostałych referatów: Jolity Steponaitienė pt. *Kolekcja ekslibrisów Vytautasa Steponaitisa* (Litwa), Mare Luuka *Biblioteka rodziny von Pahlen* (Estonia), prof. Livi Aarma *Historia ekslibrisu duchowieństwa w Północnej Estonii*, dra Vitolisa Vengrisa *Litewski ekslibris w Ameryce (USA)*.

W bogatej tematyce dotyczącej znaku książkowego znalazły się zagadnienia związane z historią polskiego ekslibrisu, o czym mówił prof. Krzysztof Migoń w swym referacie pt. *Znaki własnościowe książki i zapisy w książkach jako źródło historii książki i czytelnictwa na przykładzie druków śląskich XV–XVIII wieku*. Z kolei informacji na temat działalności Towarzystwa Miłośników w Krakowie w zakresie badań nad ekslibrisem polskim w okresie międzywojennym dostarczył artykuł Barbary Szornel-Dąbrowskiej, który wraz ze wszystkimi referatami przygotowanymi na konferencję zostanie opublikowany w kolejnym, czterdziestym numerze czasopisma uniwersyteckiego „Knygotyra”, które ukazuje się regularnie dwa razy w roku pod redakcją Instytutu Komunikacji, Książki i Dokumentacji.

Wypada też wspomnieć o imprezach towarzyszących konferencji. Jedną z nich odbyła się w przeddzień konferencji 17 września. Było to uroczyste otwarcie wystawy autorskiej Tomasza Niewodniczańskiego pt. *Imago Lithuania* – zawierającej bogaty dorobek kolekcjonerski w postaci starych map i dokumentów Wielkiego Księstwa Litewskiego, będący w posiadaniu autora wystawy. Przedstawione dokumenty przywiózł do Wilna potomek znanego rodu inteligencji wileńskiej. Pradziadek Tomasza był znanym lekarzem. Dziadek Wiktor był dyrektorem pierwszej elektrowni wileńskiej, istniejącej od 1903 r. Ojciec Henryk Niewodniczański był specjalistą światowej sławy w dziedzinie fizyki jądrowej, odkrywcą dipolowego promieniowania magnetycznego. Tomasz

Niewodniczański jest absolwentem Uniwersytetu Jagiellońskiego, byłym pracownikiem Instytutu Badań Jądrowych PAN w Warszawie, następnie w Heidelbergu i w Darmstadtzie.

W katalogu wystawy czytamy: „Tomasz Niewodniczański zdobył szeroki rozgłos jako właściciel niezwykle bogatej kolekcji mickiewiczianów oraz zbiorów kartograficznych i archiwalnych. Kolekcja ta zawiera wszystkie najważniejsze mapy (około 3500 egz.) Polski, Litwy i krajów sąsiedzkich, 700 pergaminów (78 pergaminów króla Zygmunta Starego, 14 króla Władysława Jagiełły), archiwum Radziwiłłów (400 dokumentów m.in. z podpisami Mikołaja Daukszy i Melchiora Giedroycia), zbiór autografów (m.in. Barbary Radziwiłłówny, Zygmunta Augusta, Stefana Batorego i innych władców, biskupów wileńskich oraz listy i dokumenty różnych wybitnych osobistości).

Kolejna impreza towarzysząca konferencji odbyła się na zakończenie pierwszego dnia obrad. Uczestnicy konferencji przeszli z gmachu Uniwersytetu do kamienicy położonej przy głównej ulicy miasta, gdzie gospodarzem był profesor Kazys Varnelis – artysta malarz pochodzący ze Żmudzi na Litwie, mieszkający stale w Stanach Zjednoczonych. Profesor Varnelis jest jednym z wybitnych przedstawicieli nurtu malarstwa określanego jako konstruktywizm oraz pop-art. Jest również znanym kolekcjonerem dzieł sztuki, które sprowadził na stałe do Wilna. W Jego zbiorach znajduje się grafika XVIII/XIX w., szczególnie portrety znakomitych mężów stanu (Kazimierza Sapiehy 1609–1656, Fryderyka Czartoryskiego 1696–1775), widoki miasta Grodna z XVI w., plany i mapy Wilna z XVI w., mapy Europy XVII w., wydane w Amsterdamie około 1600 r. przez Henryka Hondiusa. Wśród rarytasów kolekcji znajdują się dzieła Albrechta Dürera (1471–1528), Francesca Goyi (1746–1828), Petera Rubensa (1577–1646). Obok grafiki i malarstwa profesor zgromadził wiele rzeźb, w tym również orientalnych, wyrobów z porcelany, tkanin oraz wspaniałą bibliotekę liczącą kilka tysięcy woluminów, zawierających wiele albumów malarstwa światowego, oprawnych w skórę lub płótno z bogato zdobionymi grzbietami. Trudno było oderwać wzrok od tak imponującego zbioru.

Podsumowując, stwierdzam, iż z sentymentem będę powracać do chwil spędzonych w Wilnie wśród ludzi owładniętych pasją pogłębiania swojej wiedzy i otwartych na wszelkie nowości.

*Barbara Szornel-Dąbrowska
Kielce*